

1. Општи методолошки појаснувања за екстерните статистики

Екстерните статистики претставуваат сублимат од повеќе одделни статистички истражувања за прибирање, обработка и објавување податоци за состојбата и/или трансакциите со нерезиденти, и тоа: платен биланс, директни инвестиции, меѓународна инвестициска позиција, официјални девизни резерви, бруто надворешен долг и бруто надворешни побарувања.

Народната банка на Република Македонија постојано работи на усогласувањето со меѓународните статистички стандарди и подготовката на меѓународно споредливи податоци.

1.1. Усогласување со европските и меѓународните статистички стандарди

Усогласувањето на статистичките извештаи од екстерните статистики се врши преку примената на меѓународните упатства и нивното вградување во националната статистика.

Меѓународните упатства коишто се применуваат при прибирањето и обработката на податоците се следниве:

- Прирачникот за меѓународна инвестициска позиција и платен биланс БПМ6 (Balance of Payments and International Investment Position Manual, sixth edition (BPM6), 2009, IMF);

- Прирачникот на ММФ за меѓународни резерви и девизна ликвидност (International Reserves and Foreign Currency Liquidity: Guidelines for a Template, IMF 2001);

- Прирачникот за статистика на надворешниот долг (External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users, IMF, 2013);

- Насоките на ОЕЦД за дефинициите за странските директни инвестиции, 4. издание, БД4 (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 4th Edition BD4).

Класификациите коишто се применуваат при прибирањето и обработката на податоците за овие истражувања се следниве:

- НКД - Национална класификација на дејности (компатибилна со NACE Rev. 2);
- Класификација на сектори (компатибилна со ESA 2010);
- Меѓународен стандард за класификација на земји и валути (ISO country and currency codes).

Националната законска регулатива, во која се дефинира содржината на податоците коишто се прибираат за потребите на екстерната статистика, е во согласност со Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/2010, 123/12 и 43/14) и Законот за девизно работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2001, 49/2001, 103/2001, 54/2002, 51/2003, 81/2008, 24/2011, 135/2011 и 188/13).

Извештајни единици се правни и физички лица коишто имаат економски трансакции со нерезидентите и кои во зависност од видот на трансакциите со нерезидентите, известуваат за своите побарувања и обврски кон нерезидентите врз основа на должнички инструменти, капитални вложувања во и од странство, побарувања и/или обврски кон нерезидентите врз основа на останатите финансиски инструменти и сл. Известувањето е

непосредно (директно од извештајните единици) и посредно (преку други институции коишто располагаат со информации за одреден вид трансакции со нерезидентите).

1.2. Политика на објавување и ревизија на податоците

1.2.1 Политика на објавување на податоците

Податоците за екстерните статистики се објавуваат со утврдена периодика и рокови дадени во календарот на објавување на податоците (расположлив на интернет-страницата на НБРМ -

<http://www.nbrm.mk/?ItemID=6A1F334190BBF04FB028CA4EF30CDD7E>).

Методологиите за екстерните статистики, исто така, се објавени на интернет-страницата на НБРМ.

1.2.2 Политика на ревизија на податоците

Податоците се ревидираат на редовна годишна основа, во рок од т+270 дена по истекот на извештајната година.

Исто така, ревизија на објавените податоци може да се врши и во случаи на:

- добивање нови, коригирани информации и податоци од извештајните единици; или
- промени кај изворите на податоци или методологијата за составување на одделно статистичко истражување.

Во согласност со меѓународните препораки, ревидираните податоци се означуваат со фуснота во која се дава соодветно објаснување за извршените измени.

2. Општи методолошки објаснувања за директните инвестиции

Директните инвестиции (во понатамошниот текст: ДИ) ја одразуваат целта за остварување долгорочен интерес помеѓу директниот инвеститор (резидент од една економија) и претпријатието во кое се инвестира (резидент на друга економија). Директните инвестиции ги опфаќаат вложувањата со кои инвеститорот има намера да воспостави долгорочна, трајна економска поврзаност и/или да оствари право на управување со правното лице во кое инвестира. Притоа, како критериум за дефинирање на директните инвестиции, согласно со меѓународните препораки и стандарди, се користи минимално учество од 10% (директно или индиректно) во капиталот. Директните инвестиции, покрај иницијалната трансакција на вложување, во себе ги вклучуваат и сите последователни инвестирања помеѓу директниот инвеститор и претпријатието во кое се инвестира. Исто така, во оваа категорија е опфатено и повратното вложување (вложување на претпријатието со директна инвестиција во капиталот на директниот инвеститор од под 10%) и

вложувањето помеѓу хоризонтално поврзаните претпријатија во рамки на иста групација (од под 10%).

Директните инвестиции се составени од **средствата и обврските** врз основа на:

- **Сопственички капитал** коишто произлегуваат од:

- **вложувањата на директниот инвеститор во претпријатието во кое се инвестира** - опфатени се капиталните вложувања на директниот инвеститор во претпријатие во кое се инвестира од 10% и над 10% (директно и индиректно);
- **вложувањата на претпријатието со директна инвестиција во капиталот на директниот инвеститор (повратно инвестирање)** - повратното вложување опфаќа капитално вложување на претпријатието во кое се инвестира во капиталот на директниот инвеститор помало од 10%;
- **вложувањата помеѓу хоризонтално поврзани претпријатија** - под хоризонтално поврзани субјекти се подразбираат нерезидентите контролирани или основани од ист директен или индиректен инвеститор во синцирот на поврзаност, меѓу коишто постои капитална поврзаност од под 10%.

- **Должничките инструменти** ги опфаќаат заемите, трговските кредити и аванси, должничките хартии од вредност, финансискиот лизинг и останатите должнички побарувања и обврски, коишто произлегуваат од:

- Вложувањата на директниот инвеститор во претпријатието во кое се инвестира;
- Вложувањата на претпријатието со директна инвестиција во капиталот на директниот инвеститор (повратно инвестирање);
- Вложувањата помеѓу хоризонтално поврзани претпријатија.

Од должничките инструменти се исклучуваат побарувањата и обврските помеѓу депозитните институции и останатите финансиски институции (со исклучок на пензиските фондови и осигурителните друштва).

3. Извори на податоци и методологија за изготвување на состојбите и трансакциите за директните инвестиции

Статистиката на Народната банка на Република Македонија за директните инвестиции ги опфаќа податоците за состојбите и трансакциите врз основа на директни инвестиции. „Состојбите“ го прикажуваат износот на директните инвестиции на крајот на одреден временски период, додека „трансакциите“ ги опфаќаат движењата помеѓу поврзаните субјекти врз основа на директни инвестиции, во текот на определен временски период.

Во зависност од насоката на инвестирање, статистичкото истражување на НБРМ за директните инвестиции опфаќа податоци за состојбата и

движењата на **директните инвестиции во странство** (outward direct investments) и **директните инвестиции во земјата** (inward direct investments).

Директните инвестиции во странство ги опфаќаат вложувањата на директниот инвеститор (правно или физичко лице), резидент, во претпријатието во кое се инвестира, нерезидент.

Директните инвестиции во земјата ги опфаќаат вложувањата на директниот инвеститор (правно или физичко лице), нерезидент, во претпријатието во кое се инвестира, резидент.

Во зависност од структурата на ДИ, статистичкото истражување на НБРМ за директните инвестиции во земјата опфаќа податоци за состојбата на **новите, постојните и останатите инвестиции**.

Новите инвестиции ја прикажуваат вредноста на сопственичкиот капитал (вклучително и реинвестирањето на добивката) којашто произлегува од вложување во нови претпријатија (гринфилд-инвестиции).

Постојните инвестиции ја прикажуваат вредноста на сопственичкиот капитал (вклучително и реинвестирањето на добивката) којашто произлегува од вложување во постојни претпријатија преку преземање претпријатија или спојување на претпријатија.

Останатите инвестиции ја прикажуваат вредноста на сопственичкиот капитал (вклучително и реинвестирањето на добивката) којашто произлегува од основање подружници, филијали, фондации и останато.

Согласно со меѓународните и европските стандарди, податоците за **состојбата** на директните инвестиции ги вклучуваат средствата и обврските врз основа на:

- сопственичкиот капитал (вклучително и реинвестирањето на добивката) и
- должничките инструменти, коишто ги опфаќаат средствата и обврските од/кон поврзаните претпријатија во странство, и тоа:
 - заемите на меѓусебно поврзаните субјекти;
 - трговските кредити и аванси на меѓусебно поврзаните субјекти; и
 - средствата и обврските врз основа на останатите должнички инструменти на меѓусебно поврзаните субјекти.

За поткатегијата **сопственички капитал**, основен извор на податоци се годишните прашалници за вложувањата во земјата и странство (BC-22 за вложувањата во земјата и BC-11 за вложувањата во странство).

Реинвестирањето на добивката методолошки вклучува:

- дел од добивката распоредена во капитал;
- дел од добивката распоредена во резерви;
- дел од добивката распоредена за покривање на загубите од изминатиот период;
- нераспоредена добивка; и
- непокриена загуба.

За поткатегијата **должнички инструменти** се користат следниве извори податоци:

- за заемите на меѓусебно поврзаните субјекти се користат системот за известување за надворешниот долг (НД) и системот за известување за надворешните побарувања (НП);
- за трговските кредити и аванси на меѓусебно поврзаните субјекти се користат податоците од кварталните извештаи за побарувањата и обврските врз основа на комерцијално работење на резидентите со странство (КИПО);
- за останатите средства и обврски на меѓусебно поврзаните субјекти како извор на податоци се користат прашалникот за известување за договорениот откуп на обврски и побарувања (ПОЗ) и податоците од годишните прашалници за вложувањата во земјата и странство (BC 22 и BC 11).

Податоците за **трансакциите** на директните инвестиции се прикажуваат во согласност со стандардните компоненти на ДИ и ги опфаќаат движењата врз основа на:

- сопственички капитал;
- реинвестирање на добивката и
- должнички инструменти коишто ги опфаќаат средствата и обврските од/кон поврзаните претпријатија во странство, и тоа:
 - заеми на меѓусебно поврзани субјекти;
 - трговски кредити и аванси на меѓусебно поврзани субјекти; и
 - средства и обврски врз основа на останатите должнички инструменти на меѓусебно поврзани субјекти.

За поткатегијата **сопственички капитал**, за тековната година, извор на податоци за паричните влогови е платниот промет на банките со странство, а за стоконите влогови извор е единствениот царински документ (ЕЦД) за надворешнотрговската размена на Република Македонија. Податоците за претходните години се ревидираат на годишна основа, при што како дополнителен извор се користи Годишниот прашалник за вложувањата во земјата (BC 22).

За поткатегијата **реинвестирање на добивката**, за тековната година, се прават проценки врз основа на резултатите од кварталното истражување за остварениот и планираниот финансиски резултат во тековната година (КВС). Податоците за претходните години се ревидираат на годишна основа, при што како главен извор се користи Годишниот прашалник за вложувањата во земјата (BC 22).

За поткатегијата **должнички инструменти** се користат следниве извори на податоци:

- за заемите на меѓусебно поврзаните субјекти се користи системот за известување за надворешниот долг (НД) и системот за известување за надворешните побарувања (НП);

- за трговските кредити и аванси на меѓусебно поврзаните субјекти се користат податоците од кварталните извештаи за побарувањата и обврските врз основа на комерцијално работење на резидентите со странство (КИПО);
- за средствата и обврските врз основа на останатите должнички инструменти на меѓусебно поврзаните субјекти, како извор на податоци се користи прашалникот за известување за договорениот откуп на обврски и побарувања (ПОЗ). Податоците за претходните години се ревидираат на годишна основа, при што како дополнителен извор се користи Годишниот прашалник за вложувањата во земјата (BC 22).

3.1 Метод на вреднување

Податоците за состојбата на директните инвестиции се вреднуваат по книговодствената вредност, додека податоците за трансакциите на директните инвестиции се прикажуваат според пазарната вредност.

Промените во состојбите помеѓу два извештајни периода можат да произлезат од трансакции, ценовни и/или курсни промени и останати промени во обемот.